

Crtica o zaboravljenom arhitektu

Arhitekt Slavomir Benić nastojao je očistiti nataložene i po njegovu mišljenju degradirajuće prostorne slojeve francuske i austrijske prisutnosti tijekom 20. stoljeća i vratiti gradu njegovo sakriveno lice i izgubljenu samosvijest. Zato poduzima niz arhitektonskih zahvata koji su u današnjoj slici grada posvojeni kao dio pozitivne i neupitne memorije.

ROMANO DUIĆ U svijetu koji nas okružuje, prožima i posvaja svega je previše: slika, zvukova, fizičkih i čulnih senzacija, siromaštva i bogatstva, nesreća i sreća. Nošeni vrtlozima virtualne komunikacije i trijunalnih informacija, gotovo da ne možemo i ne smijemo zastati i zaostati, umreženi i izloženi, u masprodukcijskoj trci za Warholovih pet minuta slave. U titrajućem svijetu instant-surogata i plošnih ekspresija

gotovo je nestala potreba za mjerom bilo koje vrste. A bez mjere u matematičkom i podtekstualnom smislu ne možemo kvantificirati i kvalificirati. Bez mjere ne možemo biti umjereni i primjereni. U arhitekturi mjera ima gotovo ontološko značenje – od općih kanonskih razmjera i omjera do mjere ili pristojnosti u kontekstualnom značenju. Najteže je postići mjeru kao *condicio sine qua non* cjelokupnog radnog opusa, tj. odnosa prema prostoru u kojem se i za koji se radi. Stoga je ova crtica posvećena arhitektu Slavomiru Beniću, čiji je opus primjer mjere, samozatajne smjernosti i posvećenosti dubrovačkom prostoru.

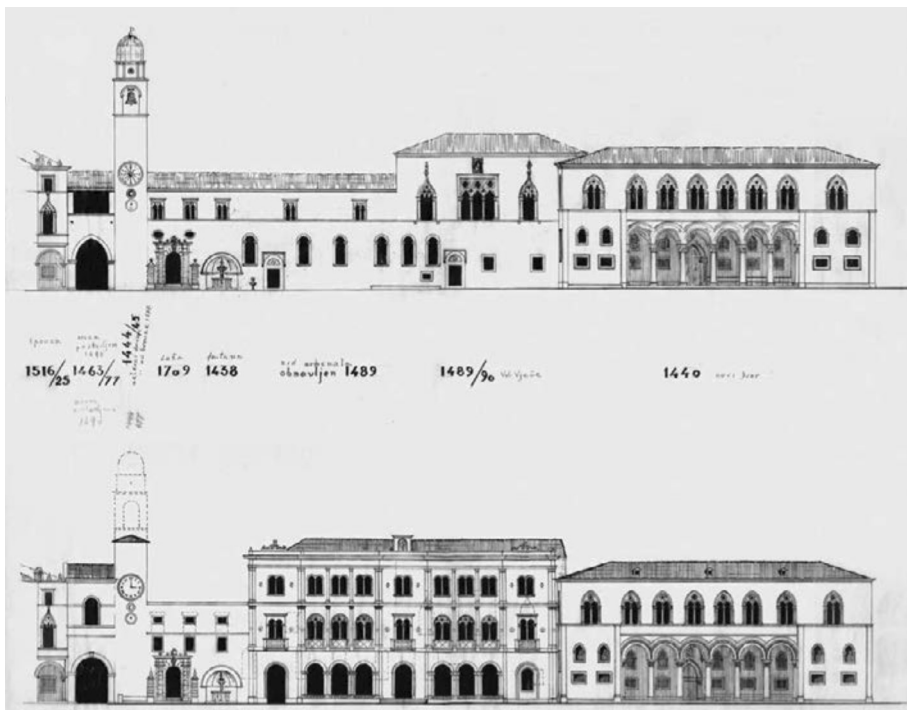
Slavomir Benić rođen je u Port Tewfiku u Egiptu 1917. Njegov otac Andro bio je pomorski kapetan i dugi niz godina radio je kao pilot u Sueskom kanalu. Francusku osnovnu školu Benić je završio u Port Tewfiku, a nižu gimnaziju u isusovačkom internatu u Kairu. Godine 1931. njegova se obitelj vraća u Dubrovnik, gdje upisuje klasičnu gimnaziju. Studirao je na Arhitektonskom odsjeku Tehničkog fakulteta Univerziteta u Beogradu na kojem je 1947. stekao zvanje diplomiranog inženjera arhitekture. Umro je u Dubrovniku 1992. godine.

MOST NA PILAMA, 1949.

Slavomir Benić svoj profesionalni život započinje sredinom 20. stoljeća. Bez obzira na turbulentna i pogibeljna ideološka prestrajavanja, opće siromaštvo i intelektualno pogubni kolektivizam, to je bilo i doba krhke nade u mogući bolji svijet. U vremenu u kojem su nada i gubitak iluzija bili pomiješani i isprepleteni, skupina entuzijasta, među kojima se ističu konzervator Lukša Beritić i arhitekt Benić, u svom promišljanju grada bila je vođena introspektivnom čeznutljivošću i potragom za ikoničkom čistocom naslijeđene baštine. Njihov gotovo misijski cilj bio je očistiti nataložene i po njihovu mišljenju degradirajuće prostorne slojeve francuske i austrijske prisutnosti tijekom 20. stoljeća i vratiti gradu njegovo sakriveno lice i izgubljenu samosvijest. Zato Benić poduzima niz arhitektonskih zahvata koji su danas u slici grada posvojeni kao dio pozitivne i neupitne memorije.

1949. Benić izvodi rekonstrukciju mosta na Pilama, u kojoj metalnu ogradu postavljenu za vrijeme austrijske vladavine mijenja kamenim parapetom i klupom. Zanimljive su njegove prve skice kamene ograde i fotomontaža budućeg izgleda, a pozornost također plijeni tehničko umijeće koje se iščitava iz njegovih nacrtu obnove mehanizama za podizanje pokretnih mostova. Početkom pedesetih godina rekonstruira i most na Pločama, koji je u to doba potpuno zatrpan građevinskim materijalom bačenim tijekom izgradnje zgrade nove gimnazije početkom 20. stoljeća. I Trg oružja rezultat je njegova rekonstruktivnog zahvata, kojim ujedno formira novi ulaz u tvrđavu Revelin. Slijedi niz sličnih zahvata kojima se nastoji otkriti i prezentirati srednjovjekovna izvornost. Iznova se otvara galerija palače Sponza zatvorena ostakljenim pregradama. Nadalje, Benić rekonstruira i otvara Lužu, kao i vrata Dogane s lo-

STARA GRADSKA VIJEĆNICA, 1956.

đom gradskog zvonika, čime formira danas prepoznatljivu sliku Grada. U tom kratkom petnaestogodišnjem razdoblju do 1960. kao da svim silama nastoji sanirati štetne posljedice određene apatičnosti, indolencije i nerazumijevanja spram dubrovačkog prostora u razdobljima nakon sloma Republike, pa radi na građevinskoj konsolidaciji Kneževa dvora, adaptaciji zgrade muzeja Rupe, uređuje zgradu Velikog vijeća, projektira uređenje ljekarne Male braće, adaptaciju Vrata od Buže i niz drugih zahvata.

Posebno je potrebno istaknuti Benićeve rad na spašavanju i građevinskoj konsolidaciji Lazareta. Naime, gradske su vlasti još 1936. zbog njihova ruševnog stanja Lazarete namjeravale srušiti, i to kako bi se s Ploča otvorile dodatne vizure na Grad i Lokrum. O tome svjedo-

či zanimljiv članak u *Hrvatskoj Dubravi* u prosincu 1936., u kojem se navodi kako slika Lazareta spada u povijest i kako će se planiranim rušenjem dobiti novi izgled i još interesantnija slika Grada. U svom radu *Konzervatorsko-urbanistički problemi Dubrovnika – Dubrovački Lazareti* iz 1961. Benićeve studioznom elaboracijom zalaže za obnovu tog vrijednog spomenika. Raznim projektnim varijantama predlaže adaptaciju i prenamjenu Lazareta u novu gradsku tržnicu, kako bi kroz novu namjenu i u novoj funkciji ponovno postali jedan od vitalnih dijelova grada, čime je nedvojbeno anticipirao danas vrlo aktualnu temu suočavanja s nasljeđem i njegovom transformacijom kao pitanja suživota i identiteta. U današnjem društvu permanentne transformacije u kojem je sustav estetskih vrijednosti, morala i

U TITRAJUĆEM SVIJETU INSTANT-SUROGATA I PLOŠNIH EKSPRESIJA NE-STALA JE POTREBA ZA MJEROM BILO KOJE VRSTE; A BEZ MJERE U MATEMATIČKOM I PODTEKSTUALNOM SMISLU NE MOŽEMO KVANTIFICIRATI I KVALIFICIRATI; BEZ MJERE NE MOŽEMO BITI UMJERENI I PRIMJERENI; U ARHITEKTURI MJERA IMA ONTOLOŠKO ZNAČENJE

SLAVOMIR BENIĆ

obvezujućih zajedničkih interesa posve nestabilan, ovo su i dalje prvorazredna pitanja na koja često nemamo adekvatne odgovore.

Tih istih godina Benića zaokuplja i idealistička ideja obnove gradske vijećnice. Godine 1956. izrađuje prijedlog rekonstrukcije cijelog poteza od Sponze do Kneževa dvora, o čemu svjedoče zanimljivi nacrti iz njegove ostavštine. Dio je predložene rekonstrukcije i izveden, a odnosi se na prethodno spomenute intervencije na preoblikovanju vrata Dogane i Luže sukladno povijesnom stanju iz 1483. i 1709., prije francuskih i austrijskih intervencija. 1960. Benić u svom radu *Tragom zaboravljene dubrovačke vijećnice* objavljenom u posebnom izdanju *Beritićeva zbornika* detaljno elaborira povijesne postavke i pretpostavke

moguće rekonstrukcije stare vijećnice. Spomenuti rad vjerojatno je bio polazište za sve kasnije elaboracije ove teme. Rekonstrukcija vijećnice ostala je velika Benićeva neostvorena ideja i san, koji se zakratko 1983. prvi put približio ozbiljnijem razmatranju.

Današnja gradska vijećnica izgrađena je oko 1865., nakon što je prethodna stradala u požaru. Oko atribucije projekta nove vijećnice postoje određene dileme premda ga neki pripisuju arhitektu Vecchietti-ju. Godine 1983. napravljen je prijedlog njene rekonstrukcije a prema fotografskom predlošku iz 1839. te nedvojbenoj atribuciji koja kao autora izvorne zgrade vijećnice ističe Paskoja Miličevića. Autori projekta bili su Slavomir Benić, Zdeslav Perković i Srđan Šegvić. Uslijedile su burne polemike između konzervatorske

struke i zagovaratelja projekta. U anketi provedenoj na tribini organiziranoj u Dubrovniku preko 70 % građana izjasnilo se

BENIĆ JE ANTI-CIPIRAO TEMU SUOČAVANJA S NASLJEĐEM I NJEGOVE TRANSFORMACIJE; U DANAŠNJEM DRUŠTVU TO SU I DALJE PRVORAZREDNA PITANJA

za predstavljeni projekt. U cijeloj polemici i obrazlaganju projekta Slavomir Benić, iako autor izvorne ideje, držao se po strani i njegovo ime gotovo da se i nije spominjalo.

Od 1965. do 1967. Benić nakratko ostavlja dubrovačke teme i odlazi u Tripoli, gdje na temelju sporazuma između Kraljevine Libije i tadašnje Vlade SFRJ radi kao gradski arhitekt na projektima urbanističke rekonstrukcije, projektiranja i prometne regulacije grada. U Tripoliu realizira niz značajnih projekata, a koji svakako zaslužuju posebno istraživanje i elaboraciju. No urbanističke teme zaoкупljale su ga i u Dubrovniku. Benić je jedan od naših prvih poslijeratnih urbanista

REGULACIJA BRŠALJA, 1948.

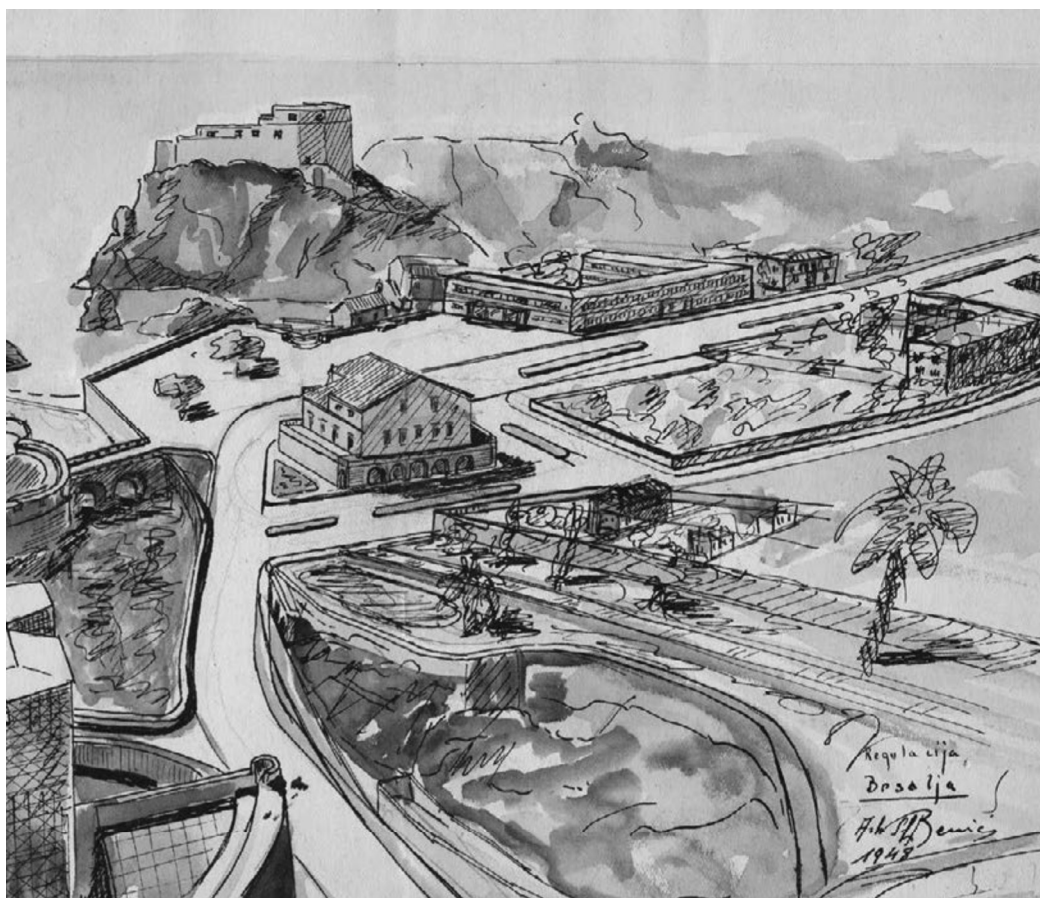

i vrlo su zanimljiva njegova promišljanja neposrednog kontaktnog prostora povijesne jezgre. Rezultati brojnih natječaja koji su kasnije provedeni za ove prostore, kao i suština recentnih rješenja koja čekaju realizaciju, anticipirani su već u Benićevim prijedlozima s početka pedesetih godina kojima je razmatrao regulaciju Bršalja, rješenja za prometne čvorove i raskrižja na Pilama, Boninovu i u Gružu.

Naposljedku treba spomenuti kako je Slavomir Benić 1964. godine na XIV. Kongresu za povijest arhitekture održanom u Veneciji podnio zapaženi izvještaj o obnovi dubrovačke graditeljske baštine pod naslovom *Restauration et utilisation des Monuments Historiques – Experiences de Dubrovnik*. Osim toga, Benić je bio jedan od pokretača Dubrovač-

kih ljetnih igara, kao i jedan od osnivača Društva prijatelja dubrovačke starine. Stoga je osobito važno podsjetiti kako su arhitektura, promišljanje grada i društveni angažman arhitekta u kulturnoj sferi neraskidivo povezani, gotovo očekivani, unatoč tome što je danas nerijetko prisutna tendencija izoliranja unutar

REGULACIJA BRSALJA, 1948.

pojedinačnih poslovnih procesa i pokušaj amnestiranja od sudjelovanja u oblikovanju širih društvenih tema i ciljeva.

Nažalost, čestim odustajanjem struke od neprekidne interaktivne komunikacije samo se pomaže daljnjoj promociji provincijskog mentaliteta koji često vulgarno pojednostavnjuje složeni sustav društvene komunikacije i socijalnih odnosa unutar organizma grada. Bilo bi zanimljivo vidjeti i što bi danas od opisanih zahvata u šumi birokratskih prepreka, propisa, regulacija, naputaka i činovničkih taština bilo moguće realizirati. Ova crtica zato je prvenstveno podsjetnik na jednog samozatajnog ar-

hitekta koji je volio svoj grad. Podsjetnik je i na jedno entuzijastičnije vrijeme u kojem se mjera uspostavljala spram istinskih vrijednosti nasljeđa anticipirajući njegovu ulogu u potvrdi i daljnjem razvoju nacionalnog i društvenog identiteta. Opus arhitekta Benića svakako zaslužuje detaljno istraživanje i valorizaciju. ■

IZVORI

1. Arhiv obitelji Benić